

มูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านในชุมชนบ้านป่ายาง ตำบลท่าจี้ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

Economic Value of Local Vegetables in Ban Pha Yang Community, Tha Ngio Sub-district, Muang District, Nakhon Sri Thammarat Province

วัฒนณรงค์ มากพันธ์^{1*} ฟาดิละห์ ชุมศรี² และอรอนงค์ อุ่มเพชร²

Wattananarong Markphan¹, Fadilah Chumsri² and Onanong Oumpet²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณการใช้ประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้าน โดยการสำรวจปริมาณผักพื้นบ้าน รวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์และประเมินมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจของผักพื้นบ้าน ที่ชาวบ้านเก็บเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล ทั้งหมด 166 คน ผลการศึกษา พบว่า มีผักพื้นบ้านทั้งหมด 36 ชนิด เป็นผักที่เก็บมาเพื่อบริโภคในครัวเรือน 18 ชนิด เป็นผักที่เก็บมาเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย 18 ชนิด โดยคิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 4,863,235 บาทต่อปี คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29,297 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี

คำสำคัญ: ผักพื้นบ้าน

Abstract

The purpose of this research was to determine the utilization levels and economic value of Local vegetables. The survey conduct to explore vegetable species health benefits and to measure their economic values. The interviews and questionnaire were administered with 166 in formats. The results revealed that these were 36 local vegetable species : 18 of them were for household consumption and half of them were for consumption and distribution. The total value was 4,863,235 Bath per year or 29,297 Bath per household per year.

Keywords: Local Vegetable

¹ อ., สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 80280

² นักศึกษา., สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 80280

¹ Lecturer, Department of Environmental Science, Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University 80280

² Undergraduate Department of Environmental Science, Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University 80280

* Corresponding author: E-mail address: Wattananarong@gmail.com, Tel. 0856743686

บทนำ

ผักพื้นบ้านกับสังคมไทยเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์มาแต่โบราณ องค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของผักพื้นบ้านได้มีการสั่งสมและถ่ายทอดมาสู่รุ่นลูกหลานตราบเท่าที่คนในชุมชนยังดำเนินชีวิตตามแบบที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีตซึ่งมีคุณค่าทั้งในเชิงภูมิปัญญา คุณค่าในแง่ของการพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์และในแง่พัฒนาการทางวัฒนธรรมในอดีตต่อเนื่องถึงปัจจุบันและรวมถึงอนาคต บทบาทของผักพื้นบ้านบางชนิดยังทรงคุณค่าต่อวิถีชีวิตของคนไทยในแต่ละพื้นที่นับเป็นมรดกตกทอดทางบรรพชน ผักพื้นบ้านเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นที่มีคุณค่าทางโภชนาการแต่ยังให้สรรพคุณทางยาอีกด้วย [1] ผักพื้นบ้านเป็นทรัพยากรชีวภาพพื้นเมืองที่มีทั้งในป่าและในน้ำ และมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชาวบ้านมาตั้งแต่อดีต ทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้ไม่ได้มีประโยชน์เพียงแค่อาหารและยารักษาโรคเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวเนื่องไปถึงแนวคิดความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชนอีกด้วย [2]

อาหารไทยภาคใต้ที่มีผักพื้นบ้านไทยภาคใต้เป็นส่วนประกอบ นำมาปรุงง่าย ๆ สะดวก รวดเร็ว แต่มีคุณภาพทางโภชนาการและมีรสชาติอร่อย เช่น นำมาแกงเลียง แกงกะทิ ลวก ผัด แกงส้ม แกงเผ็ด ดอง ผัดเผ็ด เป็นต้น ผักพื้นบ้านไทยภาคใต้มีมากมายในท้องถิ่น หาง่าย มีคุณค่าทางอาหาร และยารักษาโรค นำมาประกอบอาหารได้หลายชนิด [3] แต่ด้วยสภาพสังคมปัจจุบันทำให้ ผักพื้นบ้านค่อยๆ หายไปจากวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ ไม่ใช่เพราะบริโภคไม่เป็น แต่เพราะไม่ได้รับการบอกเล่าสืบสานต่อให้รู้จักและฝึกหัดให้เคยชินกับการรับประทานผักพื้นบ้าน ประกอบกับการศึกษาคุณค่าของผักพื้นบ้านแต่ละด้านมีความไม่ชัดเจนทำให้กลุ่มคนในปัจจุบันไม่สามารถมองเห็นความเกี่ยวเนื่องของผักพื้นบ้านกับวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมและประเพณีของคนในปัจจุบันทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการคงอยู่ของผักพื้นบ้าน [4] ซึ่งมีคุณค่าทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เห็นได้จากรายงานวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าของผักพื้นบ้านและการจัดการของชุมชนบ้านวังสูง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่พบว่า การใช้ประโยชน์ผักพื้นบ้านก่อให้เกิดคุณค่าของผักพื้นบ้าน 3 ด้านคือ คุณค่าด้านเศรษฐกิจที่จะช่วยประหยัดรายจ่ายได้ปีละ 2,355,042.33 บาท คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 30,584.52 บาทต่อปี คุณค่าด้านโภชนาการของผักพื้นบ้าน 16 ชนิด ช่วยป้องกันอาการจากโรคต่างๆ ของชาวบ้านได้ โดยคิดเป็นมูลค่าโภชนาการเท่ากับ 72,467,946.28 บาท และพบวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผักพื้นบ้านคือ วัฒนธรรมการบริโภคอาหารพื้นบ้าน วัฒนธรรมด้านภาษาและวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และพิธีกรรม [5] นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาประโยชน์ของพืชผักพื้นบ้านในลักษณะการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของศักยภาพการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรในป่าชุมชนเขาหัวช้าง อำเภอดงระหวัด จังหวัดพัทลุง พบว่าพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรคในเชิงเดี่ยวตามภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจำนวน 149 ชนิด สามารถจัดแบ่งได้เป็น 32 กลุ่มตามสรรพคุณ ศึกษาโดยการสอบถามประกอบการสัมภาษณ์จากผู้ใช้ประโยชน์โดยตรงและสำรวจข้อมูลราคาของยาแผนปัจจุบันที่ใช้รักษาโรคผลการประเมินมูลค่าของพืชสมุนไพรในป่าชุมชนเขาหัวช้าง โดยใช้ราคายาแผนปัจจุบันทดแทนจากจำนวนพืชสมุนไพรทั้งหมด 149 ชนิด พบว่าศักยภาพของพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นยารักษาโรคมีมูลค่าเท่ากับ 1,117,135,906.40 บาทต่อปี [6]

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านในชุมชนบ้านป่าขาง ตำบลท่าเงี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีประเด็นศึกษาเกี่ยวกับ ชนิด ปริมาณ แหล่งที่เก็บ รวมทั้งมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านเก็บมาใช้ประโยชน์ โดยคาดหวังว่าจะทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของผักพื้นบ้านและอนุรักษ์ให้อยู่คู่ชุมชนต่อไป

วิธีดำเนินการ

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนบ้านป่ายาง หมู่ 4 ตำบลท่าจี้ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มประชากรดังกล่าว
2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลประชากรจากเทศบาลตำบลท่าจี้ และเก็บข้อมูลประชากรทุกครัวเรือนที่มีการใช้ประโยชน์จากผักพื้นบ้าน ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ทั้งหมด 166 ครัวเรือน
3. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามจำนวน 166 ชุด โดยอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับการสำรวจการใช้ประโยชน์ทางตรงและประเมินมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านชุมชนบ้านป่ายาง ตำบลท่าจี้ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในชุมชนบ้านป่ายาง แบบสอบถามมีทั้งหมด 9 หน้า แบ่งเป็น 6 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การเก็บหาผักพื้นบ้าน ส่วนที่ 3 การซื้อขายผักพื้นบ้าน ส่วนที่ 4 การเตรียมตัวในการเก็บหาผักพื้นบ้าน ส่วนที่ 5 ต้นทุนทั้งหมดในการเก็บหาผักพื้นบ้านในรอบปี ส่วนที่ 6 แนวคิดของผู้เก็บหาผักพื้นบ้าน
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจของการใช้ประโยชน์ผักพื้นบ้าน โดยเก็บข้อมูลมูลค่ารวมทางเศรษฐกิจของการใช้ประโยชน์จากผักพื้นบ้านที่เก็บหาได้ คิดคำนวณได้จากสมการ

$$\text{มูลค่าทั้งหมด} = \sum_{Q=1}^{166} \sum_{i=1}^n Q_i \times P_i$$

โดยที่ Q_i คือ ปริมาณของผักพื้นบ้านชนิดที่ i ที่ชาวบ้านเก็บหา P_i คือ ราคาตลาดท้องถิ่นของผักพื้นบ้านชนิดที่ i i คือ ชนิดของผักพื้นบ้าน n คือ จำนวนชนิดของผักพื้นบ้านทั้งหมดที่มีการใช้ประโยชน์ Q คือ จำนวนชาวบ้านที่เก็บหา คำนวณหาต้นทุนรวมในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากผักพื้นบ้านคิดคำนวณได้จากสมการ

$$\text{ต้นทุนทั้งหมด} = \sum_{Q=1}^{166} \sum_{i=1}^n C_i$$

โดยที่ C_i คือ ต้นทุนของผักพื้นบ้านชนิด i ที่ชาวบ้านเก็บหา i คือ ประเภทของต้นทุนในการใช้ประโยชน์ แต่ละชนิด n คือ จำนวนประเภทของต้นทุนในการใช้ประโยชน์ของผักพื้นบ้าน Q คือ จำนวนชาวบ้านที่เก็บหา เมื่อคำนวณหามูลค่าทางเศรษฐกิจรวมและต้นทุนรวม แล้วจึงคำนวณหามูลค่าทางเศรษฐกิจสุทธิในการใช้ประโยชน์ในรูปของผักพื้นบ้าน คิดคำนวณได้จากสมการ

$$\text{มูลค่าสุทธิ} = \sum_{Q=1}^{166} \left[\sum_{i=1}^n Q_i \times P_i \right] - \left[\sum_{i=1}^n C_i \right]$$

หรือ = มูลค่าทางเศรษฐกิจรวมทั้งหมดของประชากร - ต้นทุนรวมทั้งหมดของประชากร

หมายเหตุ: ราคาตลาดท้องถิ่น คำนวณจากการสำรวจราคาซื้อขายผักพื้นบ้าน โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และราคาซื้อขายผักพื้นบ้านในตลาดนัดชุมชน นำมาหาค่าเฉลี่ยของผักพื้นบ้านแต่ละชนิดเพื่อใช้เป็นราคากลางในการคิดคำนวณมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลด้านสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวบ้านที่เก็บหาผักพื้นบ้าน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เก็บหาผักพื้นบ้านทั้งหมด 166 ครัวเรือน พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71 เพศชาย ร้อยละ 29 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100 สถานภาพสมรสแล้ว ร้อยละ 71 ช่วงอายุมากที่สุดคือ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 34 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 55 เป็นครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัว 4 คนมากที่สุด ร้อยละ 23 ช่วงอายุที่มีการเก็บหามากที่สุดคือ 40-49 ปี และ 50-59 ปี เท่ากัน ร้อยละ 25 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 8,000-12,000 บาท ร้อยละ 28 อยู่ในสถานะสมาชิกของครอบครัวหรือผู้อาศัย ร้อยละ 70 โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 20

2. ลักษณะการเก็บหาผักพื้นบ้าน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เก็บหาผักพื้นบ้าน ทำให้ทราบว่าชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์ผักพื้นบ้านทั้งหมดจำนวน 36 ชนิด รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะการเก็บหาผักพื้นบ้าน

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	จำนวน ครัวเรือน	ราคาเฉลี่ย (บาท/หน่วย)	ปริมาณเฉลี่ยต่อ ครัวเรือน (กก./ปี)	ปริมาณทั้งหมดและการใช้ประโยชน์(กก./ปี)			มูลค่ารวมของการเก็บหาผักพื้นบ้าน		
						บริโภค	จำหน่าย	รวม	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ปริมาณทั้งหมด (กก./ปี)	มูลค่าทั้งหมด (บาท/ปี)
1	ตำลึง	<i>Coccinia grandis</i> (L.) Voigt	129	100	28	3,181	446	3,627	2,812	3,627	362,700
2	ยอดลำแพ้ง	<i>Stenochlaena palustris</i>	118	50	26	2,688	340	3,028	1,283	3,028	151,400
3	ชะพลู	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb	116	50	69	8,024	-	8,024	3,459	8,024	401,200
4	ผักนึ่งนา	<i>Ipomoea aquatica</i> Forsk	116	50	64	6,749	730	7,479	3,224	7,479	373,950
5	มะเขือพวง	<i>Solanum Torvum</i> Swartz	113	50	12	1,282	96	1,378	610	1,378	68,900
6	มะฮึก	<i>Solonu tromonifoliumjocq</i>	112	50	16	1,147	672	1,819	812	1,819	90,950
7	มะเดื่อ(จิ้ง)	<i>Ficus botryocarpa</i> Miq	109	40	35	3,710	96	3,806	1,397	3,806	152,240
8	จิกนา	<i>Barringtonia acutangula</i> (L.)Gaertn	103	40	15	1,543	-	1,543	599	1,543	61,720
9	ย่านพาโหม	<i>Paederia foetida</i> Linn	102	20	21	2,097	-	2,097	411	2,097	41,940
10	ผักกาดนกเขา	<i>Emilia sonchifolia</i> (L.) DC	102	50	29	2,692	264	2,956	1,449	2,956	147,800
11	บุก	<i>Amorphophallus campanulatus</i> B.Lexence.(A.paeoniifolius) (Dennst.) Nicolson	101	110	10	1,051	-	1,051	1,145	1,051	115,610
12	บัวบก	<i>Centella asiatica</i> Urban	90	100	16	836	638	1,474	1,638	1,474	147,400
13	กระถิน	<i>LeucaenaLeucocephala</i> (Lam.) De Wit	88	70	12	1,051	-	1,051	836	1,051	73,570
14	ผักกูด	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.) Sw	81	50	29	1,958	360	2,318	1,431	2,318	115,900

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	จำนวน ครัว เรือน	ราคา เฉลี่ย (บาท/ หน่วย)	ปริมาณ เฉลี่ยต่อ ครัวเรือน (กก./ปี)	ปริมาณทั้งหมดและการใช้ ประโยชน์(กก./ปี)			มูลค่ารวมของการเก็บหา ผักพื้นบ้าน		
						บริโภค	จำหน่าย	รวม	มูลค่าเฉลี่ย (บาท/ครัว เรือน/ปี)	ปริมาณ ทั้งหมด (กก./ปี)	มูลค่า ทั้งหมด (บาท/ปี)
15	ชะมวง	Garcinia cowa Roxb	79	40	56	4,396	-	4,396	2,226	4,396	175,840
16	ผักหนาม	Lasia spinosa Thw	76	70	58	4,439	-	4,439	4,089	4,439	310,730
17	ทำมิ่ง	Litsea petiolata Hook. F	79	60	26	1,997	96	2,093	1,590	2,093	125,580
18	ข่าเล็ก	Alpinia galanga (L.) Willd	74	30	30	2,209	-	2,209	896	2,209	66,270
19	ขี้เหล็ก(ดอก)	Senna siamea (Lam.) Irwin & Barneby	71	30	31	2,209	-	2,209	933	2,209	66,270
20	อุตพิศ	Typhonium roxburghii Schott	68	50	5	350	-	350	257	350	17,500
21	ผักหวาน	Sauropus androgynus	66	110	28	1,852	-	1,852	3,087	1,852	203,720
22	ผักกะเจด	Neptunia oleracea Lour	63	120	17	993	48	1,041	1,983	1,041	124,920
23	ปูนนา	Alpinia zerumbet	63	35	66	4,147	-	4,147	2,304	4,147	145,145
24	หมากหมก	Lepionurus sylvestris Bl.	59	120	18	1,089	-	1,089	2,215	1,089	130,680
25	ยอดผักเหรียญ	Parkia timoriana (DC.) Merr.	58	50	36	1,833	240	2,073	1,787	2,073	103,650
26	ส้มมะเฒ่า	Antidesma ghaesemibills GAERTH	58	60	19	1,108	-	1,108	1,146	1,108	66,480
27	มะม่วงหิมพานต์	Anacardium occidentale Linn.	56	150	22	984	240	1,224	3,279	1,224	183,600
28	ย่านนาง	Tiliacora Triandra Diels	48	35	20	729	240	969	707	969	33,915
29	หน่อไม้	Dendrocalamus asper Backer.	47	140	24	1,108	-	1,108	3,300	1,108	155,120
30	ผักคตขวา	EichhorniaCrassipes (C.Mart.) Solms.	41	100	53	2,158	29	2,187	5,334	2,187	218,700
31	มะกอก	Spondias pinnata (L. f.) Kurz	40	50	28	1,041	72	1,113	1,391	1,113	55,650
32	ผักแว่น	Marsilea crenata Prel.	39	100	31	1,108	96	1,204	3,087	1,204	120,400
33	ผักเสี้ยน	Cleome gynandra L.	38	30	18	687	-	687	542	687	20,610
34	ลูกเนียง	Archidendron jiringa Nielsen.	30	60	68	2,047	-	2,047	4,094	2,047	122,820
35	เต้าร้าง	Caryota mitis Lour.	28	45	47	1,327	-	1,327	2,133	1,327	59,715
36	กระเจี๊ยบแดง	Hibiscus sabdariffa L.	12	60	70	287	557	844	4,220	844	50,640
รวม									4,863,235		

หมายเหตุ: ข้อมูลตัวเลขในตาราง ได้ปรับเศษทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็ม

3. ผลการประเมินมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจของผักพื้นบ้าน

3.1 มูลค่ารวมของการเก็บหาผักพื้นบ้าน

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านเก็บหาผักพื้นบ้านมาเพื่อบริโภคและจำหน่าย โดยมีการเก็บหาค่าเฉลี่ยมากที่สุดจำนวน 129 ครัวเรือน คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งหมด 362,700 บาทต่อปี รองลงมาคือยอดค่าเฉลี่ยกับชะพลูจำนวน 118 และ 116 ครัวเรือน ตามลำดับ คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งหมดเท่ากับ 151,400 และ 401,200 บาทต่อปี ตามลำดับ และผักพื้นบ้าน

ที่มีมูลค่ารวมน้อยที่สุดคือ กระเจี๊ยบแดง จำนวน 12 ครัวเรือน คิดเป็นมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ 50,640 บาทต่อปี จากมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจของการเก็บหาผักพื้นบ้าน ทั้งหมด 36 ชนิด คิดเป็นมูลค่ารวมทั้งหมด เท่ากับ 4,863,235 บาทต่อปี คิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจรวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 29,297 บาทต่อปี เฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 2,441 บาท (ตารางที่ 1)

3.2 ต้นทุนรวมจากการเก็บหาผักพื้นบ้าน

ต้นทุนรวมจากการเก็บหาผักพื้นบ้าน ประกอบด้วย ต้นทุนด้านอุปกรณ์ ต้นทุนด้านแรงงาน และต้นทุนการเดินทาง รายละเอียดดังนี้ 1) ต้นทุนด้านอุปกรณ์ ประกอบด้วยต้นทุนลงที่และต้นทุนผันแปร สำหรับต้นทุน ลงที่เป็นต้นทุนที่เกิดจากการใช้อุปกรณ์ในการเก็บหาผักพื้นบ้าน ซึ่งเป็นจำนวนคงที่ในระยะเวลาสั้นๆ กล่าวคือ ปริมาณเก็บหาผักพื้นบ้านของชาวบ้านจะมีปริมาณมากหรือน้อย เพิ่มขึ้นหรือลดลง ต้นทุน ประเภทนี้ยังมีจำนวนคงที่ 2) ต้นทุนด้านแรงงาน คิดจากต้นทุนค่าเสียเวลาที่บ้านใช้ในการเก็บหา ผักพื้นบ้านในรอบ 1 ปี การคำนวณผู้วิจัยใช้อัตราค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 300 บาท ตามที่กระทรวง แรงงาน ได้ประกาศใช้ทั่วประเทศหรือการทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน สามารถคิดเป็นรายชั่วโมงเท่ากับ 37.50 บาท ดังนั้นจะคำนวณจากเวลาที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในการเก็บหาผักพื้นบ้าน คูณกับอัตราค่าจ้างรายชั่วโมง 3) ต้นทุนด้านการเดินทาง คิดจากต้นทุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับชาวบ้านที่ใช้รถจักรยานยนต์ในการเดินทางจากบ้านไปเก็บของป่าและระยะทางที่ขนส่งผักพื้นบ้าน ไปขายอัตราค่าน้ำมันเชื้อเพลิงผู้วิจัยอ้างอิงมาจากระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ พ.ศ.2555 โดยมาตรฐานราชการดังกล่าวให้เบิกค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ได้กิโลเมตรละ 4 บาท ส่วนชาวบ้านที่เดินเท้าผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากบ้าน ไปเก็บผักพื้นบ้านและระยะทางที่ไปขายโดยนำระยะเวลาดังกล่าว คูณกับค่าจ้างขั้นต่ำตามที่กระทรวงแรงงานกำหนด ซึ่งเท่ากับ 300 บาทต่อวัน หรือการทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน สามารถคิดเป็นรายชั่วโมงเท่ากับ 37.50 บาท (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ต้นทุนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ด้านการเก็บหาผักพื้นบ้าน

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ต้นทุน ด้านแรงงาน (บาท/ปี)	ต้นทุน ด้านการเดินทาง (บาท/ปี)	ต้นทุน ด้านอุปกรณ์ (บาท/ปี)	รวมต้นทุนทั้ง 3 ประเภท ของผักแต่ละชนิด (บาท/ปี)
1	ตำลึง	56,580.00	26,966.85	10,196.67	93,743.52
2	ยอดลำแพ้ง	23,445.00	26,799.30	9,533.67	59,777.97
3	ชะพลู	40,890.00	19,737.90	11,315.00	71,942.90
4	ผักบุ้งนา	50,250.00	51,384.60	10,240.50	111,875.10
5	มะเขือพวง	46,200.00	44,414.40	10,020.00	100,634.40
6	มะอึ๊ก	40,650.00	33,191.40	1,048.00	74,889.40
7	มะเดื่อ(ลิง)	50,280.00	54,868.80	9,646.67	114,795.47
8	จิกนา	41,790.00	50,523.90	8,445.33	100,759.23
9	ย่านพาโหม	27,960.00	26,098.20	8,765.08	62,823.28
10	ผักกาดนกเขา	32,940.00	32,131.80	10,065.00	75,136.80
11	บุก	36,810.00	31,936.80	8,981.83	77,728.63
12	บัวบก	40,170.00	28,691.70	7,360.50	76,222.20

ตารางที่ 2 มูลค่ารวมของการเก็บหาผักพื้นบ้าน (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อท้องถิ่น	ต้นทุน ด้านแรงงาน (บาท/ปี)	ต้นทุน ด้านการเดินทาง (บาท/ปี)	ต้นทุน ด้านอุปกรณ์ (บาท/ปี)	รวมต้นทุนทั้ง 3 ประเภท ของผักแต่ละชนิด (บาท/ปี)
13	กระถิน	44,130.00	48,524.40	7,084.67	99,739.07
14	ผักถูด	19,710.00	21,526.50	7,603.83	48,840.33
15	ชะมวง	32,670.00	31,895.10	7,437.83	72,002.93
16	ผักหนาม	28,050.00	31,422.60	6,001.00	65,473.60
17	ทำม้ง	24,240.00	32,713.80	2,714.00	59,667.80
18	ข่าเล็ก	11,835.00	30,437.04	5,817.33	48,089.37
19	ขี้เหล็ก(ดอก)	30,150.00	17,911.80	6,741.00	54,802.80
20	อุตพิต	572.50	11,282.94	5,369.33	17,224.77
21	ผักหวาน	21,870.00	18,504.84	5,708.17	46,083.01
22	ผักกะเจ็ด	730.00	16,599.00	5,124.25	22,453.25
23	ปุดนา	28,320.00	15,909.84	4,563.33	48,793.17
24	หมากหมก	11,070.00	17,452.80	4,704.17	33,226.97
25	ยอดผักเหรีซง	7,976.25	19,296.12	4,147.92	31,420.29
26	ส้มมะเฒ่า	11,900.63	12,201.60	4,292.67	28,394.89
27	มะม่วงหิมพานต์	814.38	7,516.32	4,074.33	12,405.03
28	ย่านนาง	4,368.13	13,052.40	2,069.00	19,489.53
29	หน่อไม้	1,066.25	14,449.80	3,761.33	19,277.38
30	ผักตบชวา	14,490.00	7,127.70	3,879.67	25,497.37
31	มะกอก	396.25	14,299.68	3,577.17	18,273.10
32	ผักแว่น	14,220.00	13,036.20	1,619.00	28,875.20
33	ผักเสี้ยน	183.75	12,883.50	2,995.50	16,062.75
34	ลูกเนียง	6,562.50	4,981.92	2,031.33	13,575.75
35	เต้าร้าง	8,340.00	2,748.90	2,368.67	13,457.57
36	กระเจี๊ยบแดง	4,770.00	10,299.00	1,150.67	16,219.67
	รวม	816,401	852,819	210,454	1,879,674

หมายเหตุ: ข้อมูลตัวเลขในตาราง ได้ปัดเศษทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็ม

ต้นทุนรวมทั้งหมดที่ชาวบ้านใช้ในการเก็บหาผักพื้นบ้าน จากการคำนวณต้นทุนของ 166 ครัวเรือน คิดเป็นมูลค่าหรือมูลค่าทั้งหมดในรอบ 1 ปี เฉลี่ยเท่ากับ 11,323 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และคิดเป็นต้นทุนรวมทั้งหมดเท่ากับ 1,879,674 บาทต่อปี (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ประเภทต้นทุนรวมทั้งหมด

ประเภทต้นทุน (บาทต่อปี)	ต้นทุน (บาทต่อปี)
ด้านอุปกรณ์	210,454
ด้านแรงงาน	816,401
ด้านการเดินทาง	852,819
รวม	1,879,674

หมายเหตุ: ข้อมูลตัวเลขในตาราง ได้ปรับเศษทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็ม

3.3 มูลค่าสุทธิจากการเก็บผักพื้นบ้าน

มูลค่าสุทธิของผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านเก็บหา สามารถคำนวณได้จากมูลค่าทั้งหมดของผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านเก็บหา ลบด้วยต้นทุนที่ใช้ในการเก็บหา โดยมีรายละเอียดดังนี้ เมื่อคิดมูลค่าของผักพื้นบ้านทั้งหมด พบว่ามีมูลค่าเท่ากับ 4,863,235 บาทต่อปี คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29,297 บาทต่อครัวเรือนต่อปี สำหรับต้นทุนรวมทั้งหมดที่ชาวบ้านใช้ในการเก็บหาผักพื้นบ้านทั้งหมดในรอบ 1 ปี เท่ากับ 1,879,674 บาทต่อปี เฉลี่ยเท่ากับ 11,323 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ดังนั้น มูลค่าสุทธิของผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านเข้าไปเก็บหามาใช้ประโยชน์เท่ากับ 2,983,561 บาทต่อปี คิดเป็นมูลค่าเท่ากับ 17,973 บาทต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 มูลค่ารวม ต้นทุนรวม และมูลค่ารวมสุทธิของการเก็บหาผักพื้นบ้าน

มูลค่า	มูลค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)	มูลค่ารวมทั้งหมดต่อปี (บาท)
1. มูลค่ารวมของผักพื้นบาททั้งหมด	29,297	4,863,235
2. ต้นทุนรวมทั้งหมด	11,323	1,879,674
3. มูลค่าสุทธิ	17,973	2,983,561

หมายเหตุ: ข้อมูลตัวเลขในตาราง ได้ปรับเศษทศนิยมให้เป็นจำนวนเต็ม

การอภิปรายผล

1. ข้อมูลสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวบ้านที่เก็บหาผักพื้นบ้าน

ชาวบ้านที่เก็บหาผักพื้นบ้านในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าขางส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอยู่ในสถานะสมาชิกครอบครัวที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว โดยเป็นครอบครัวขนาดกลางมากที่สุด ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีสมาชิก 1-4 คน นับเป็นกำลังสำคัญในการหารายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ เป็นอาชีพหลัก ซึ่งพบว่ามีรายได้น้อยและใช้การเก็บหาผักพื้นบ้านเป็นอาชีพเสริม ทั้งนี้มาจากรายได้จากการเก็บหาผักพื้นบ้าน

นั้นนับเป็นหนึ่งในสามของรายได้ทั้งหมดต่อเดือน ช่วยลดการสูญเสียรายได้ของคนในพื้นที่ได้ แต่หากทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลดลง ผักพื้นบ้านก็ลดปริมาณลงด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องสูญเสียรายได้เสริม อีกทั้งต้องสูญเสียเงินเพื่อซื้อสิ่งต่างๆ มาทดแทนผักพื้นบ้านที่หายไป แต่หากมีผักพื้นบ้านเพียงพอ และสามารถรองรับการเก็บหาของชาวบ้านให้เก็บหาได้ทั้งปี ชาวบ้านสามารถนำรายจ่ายส่วนเกินดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรมด้านอื่นๆ ต่อไป

2. ลักษณะการเก็บหาผักพื้นบ้าน

การศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจของผักพื้นบ้านที่ชาวบ้านเก็บหามาใช้ประโยชน์ในการบริโภค และจำหน่าย โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกตโดยตรง พบชนิดของผักพื้นบ้านทั้งหมด 36 ชนิด ซึ่งชนิดที่เก็บหามากที่สุด คือ ตำลึง และเก็บหาน้อยที่สุด คือ กระเจี๊ยบแดง มีจำนวน 18 ชนิด ที่เก็บหาเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น และอีกจำนวน 18 ชนิด ที่เก็บหาเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายดังกล่าวข้างต้น ส่วนฤดูกาลกับการเก็บหาผักพื้นบ้าน หากพิจารณาความเชื่อมโยงถึงความต้องการในการเก็บหาของประชากรที่เก็บหาผักพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเวลาของผู้ที่เก็บหาและการให้ผลผลิตของผักพื้นบ้านเป็นหลัก ซึ่งผักพื้นบ้านบางชนิดสามารถเก็บหาได้ตลอดทั้งปี ส่วนผักพื้นบ้านที่มีราคาสูง เช่น ลูกเนียง ยอดผักเหริยง เป็นต้น ชาวบ้านก็มีการเก็บหาตามฤดูกาลที่ผักพื้นบ้านนั้นๆ ให้ผลผลิต จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเก็บหาผักพื้นบ้าน ได้แก่ ราคา ความต้องการของชาวบ้านที่บริโภคผักพื้นบ้าน ความต้องการของตลาด แต่บางครั้งการกำหนดราคาก็มาจากความยากง่ายของการเก็บหาและปริมาณของผักพื้นบ้านแต่ละชนิด หากวิธีการเก็บหาง่าย ความต้องการของตลาดน้อย และปริมาณการเก็บหาที่มีมากก็จะทำให้ราคาของผักพื้นบ้านดังกล่าวต่ำลง

3. ต้นทุน

สำหรับต้นทุนที่มีมูลค่าสูงสุดในงานวิจัยนี้คือ ต้นทุนค่าเดินทาง เนื่องจากการเก็บหาผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ บางชนิดต้องออกไปในสวนหรือป่า ที่อยู่ห่างบ้านเรือน บางครั้งระยะทางที่ไปเก็บหาประมาณ 2-3 กิโลเมตร และรวมถึงระยะทางในการขนส่งทั้งเดินเท้าและใช้ยานพาหนะอีกด้วย รองลงมาคือ ต้นทุนค่าแรงงาน ซึ่งผักบางชนิด ชาวบ้านต้องการปริมาณที่มากในการเก็บหาจึงใช้เวลานานในการเก็บหา ประกอบกับระยะทางที่ห่างไกล ส่งผลให้ต้นทุนด้านแรงงานสูงขึ้นเช่นกัน ส่วนต้นทุนที่มีมูลค่าน้อยที่สุดคือ ต้นทุนด้านอุปกรณ์ เพราะในการเก็บหาผักพื้นบ้านแต่ละชนิดในแต่ละครั้ง สามารถใช้อุปกรณ์เดิมๆ ซ้ำๆ กันได้และอุปกรณ์ส่วนใหญ่ก็มีอายุการใช้งานหลายปี

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการศึกษาผักพื้นบ้านในพื้นที่อื่นๆ และศึกษาวัฒนธรรมการรับประทานผักพื้นบ้านเพื่อเป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบ และนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ รวมถึงการวางแผนอนุรักษ์ต่อไป
- 2) ควรมีการศึกษาด้านการประเมินมูลค่าความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อสะท้อนให้ชุมชนและบุคคลภายนอกเห็นถึงความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ ซึ่งเมื่อเกิดการทำลายสิ่งมีชีวิตชนิดใดก็จะส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ตามไปด้วย อันจะนำไปสู่แนวทางของการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีขนาดใหญ่ที่จะช่วยอนุรักษ์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] Jankaew, W. (2006). **Karn Wijai Niwet Wittaya Hlaeng Num Phua sang Ong Kwam Ru Nai Karn Fun Fu Pa Sa Khu**. Faculty of Agriculture. Nakhon Si Thammarat : Rajamangala University of Technology Srivijaya.
- [2] Rojjanapraiwoong, S. (2004). **Phan Thu Kum Thong Thin Kab Ka-Sat-Tra-kam Yang Yun**. Nonthaburi : Phimdee printing.
- [3] Wongmontha, O. (2008). **Phak Pun Ban Lae Ar-harn Pun Muang Nai Karn Rak-Sa Rok**. Retrieved 7 July 2015, from <https://www.gotoknow.org/posts/188725>.
- [4] Damapong, S. (1999). **Phak Pun Ban Lae Oharn Tarn Rok**. In **Ruam Bot Kwam Karn Pra-Chum Wi-Cha-Karn Phak Pun Ban Lae Ar-harn Pun Ban 4 Phak**. Phennapa Subjaroen [et al], Editor. Department of Thai Treaditional. Bangkok : The War Veterans Organization of Thailand Printing.
- [5] Jariyapong, M. (2008). **Values of Local Vegetable and Community Management at Ban Wanglung, Tambon Tonhong, Amphoe Phrom Khiri, Changwat Nakhon Si Thammarat**. Master of Science. Songkhla : Prince of Songkla University.
- [6] Sampantamit, T. (2007). **Economic Valuation of Potential Utilization of Medicinal Plants in Khao Hua - Chang Community Forest Tambon Tamot, Amphoe Tamot, Changwat Phatthalung**. Master of Science. Songkhla : Prince of Songkla University.